

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

KÜRESELLEŞME VE TARIM POLİTİKALARI BAĞLAMINDA

KÜBA EKONOMİSİ

Doç.Dr.Mehmet YİĞİT*

Dr.Ümit GÜNER**

Devrim Barış SUBAŞI***

ÖZET

Küresel bir dünyada yaşıyoruz. Küreselleşme tüm hızıyla sürerken leyhte ve aleyhte tartışmalar da sürmektedir. Bazıları az gelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki gelir uçurumunun 1960’larda 1/38 iken günümüzde 1/80’lere kadar çıktığını ve bunun sorumlusunun küreselleşme olduğunu öne sürmektedir. Ve Joseph Stiglitz gibi bir zamanların hararetli küreselleşme taraftarları artık o kadar da küreselleşmeyi savunmamaktadırlar. Ancak bazıları da “kontrollü küreselleşme” fikrini savunmaktadırlar. Biz de bu makalede IMF ve Dünya Bankası politikalarına (doğrudan gelir desteği vs) körü körüne bağlı kalmadan, ulusal özelliklerine göre bazı sistemleri ve ekonomi politikalarını uygulayabilen ve başarılı olabilen ülkelerin de olabileceğini göstermek açısından Küba örneğini vermek istedik. Demek ki küresel dünyada da küresel dünyaya çok fazla ters düşmeden bağımsız ve “nevi şahsına münhasır (sui generis)” politikalar uygulanarak otarşik ama küresel de olunup başarılı da olunabiliyormuş. Çünkü küresel politikalar her zaman olumlu sonuçlar doğurmayıp ülkelerin özgül yapılarına ters düşüp zararlı sonuçlar doğurabilir.

SUMMARY

We are living in a global world. While globalization is carries on with all speed,it has been suggested a number arguments pros and cons.Somebody has suggest about income differentatiton between developed and under developed countries say that the differentiation has been arrived at 1/ 80 proportion and show that the responsibility of this is “ globalization”. And recently even like Joseph Stiglitz who an strong defenders of globalization ,has not be able to defen the globalization too. But

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

** Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

*** Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Somebody has been defend the idea of “controlled globalization”.We are in this article wanted to show Cuba example not depending to the policies of IMF and World bank bluntly,it can be realized national economic development and will be succeeded too.

We mean that in the global world not conversely completely to the global world counties can be implement “ independent ” and “ sui generis ” policies and will be succeeded. Because of global policies can not create positive results every time.

Anahtar Kelimeler

Küba Ekonomisi, Küreselleşme, Tarımsal Politikalar, Reform

Giriş

2001 yılında Katar’ın Doha kentinde WTO (Word Trade Organisation - Dünya Ticaret Örgütü) kapsamında düzenlenen, 4. Bakanlar Konferansı sonucunda 142 ülke tarafından imzalanan “ Doha Bakanlar Deklarasyonu ” ile 1 Ocak 2005’e kadar tamamlanması planlanan yeni çok taraflı ticaret müzakereleri yani “ Doha Kalkınma Turu ” başlamıştır.

Cairns Grubu: Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda ile bazı Latin Amerikan ülkelerinin oluşturduğu ve önemli tarım ürünü ihracatçısı ülkeler, tarımın hızla liberalleşmesini savunmaktadırlar. Buna karşı olan gelişmekte olan ülkeler (Developing Countries = DC’ s, Hindistan, Fas, Malezya ve Mısır gibi) ise tarife indirimlerine pek sıcak bakmamaktadırlar. ABD de Cairns grubu ile zıt görüştedir. Yani ABD sübvansiyonların önümüzdeki müzakerelerin sonrasında yavaş yavaş kaldırılmasını savunmaktadır. (Aydın:2004:39)

Tarımsal Globalizasyon Ve Küba

“ Bağlantısızlar (non-Alignmens) ” grubundan olan Küba’da tarım politikaları açısından ilginç bir durum arz etmektedir. Küba 1990 sonrasında küreselleşme eğilimlerine girmiş ve yabancı sermayeye açılmış durumdadır. Ancak bu durumda bile tarımda Dünya Bankası ya da IMF gibi küresel örgütleri dinlemediği gibi söz konusu örgütlere üye de değildir. Küba bu davranış şekliyle otarşik, kendine has ve yaratıcı tarım

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

politikaları ile gelir düzeyini artırabilmiş ve tarım sektöründeki bağımsızlığını koruyabilmiştir. Ancak hala Küba “ demokrasiye geçiş ” planları kapsamında, ABD tarafından çeşitli programlarla “ küreselleştirilmeye (globasimilation) ” çalışılmaktadır.

Küba Tarımı : Tarihsel Gelişim

Küba’ da devlet 3 milyon hektar 174 milyon dönüm işlenebilir toprağa sahiptir. 1999’ da aktif nüfusun % 14.5 ’ i tarım sektöründe doğrudan çalışmakta yada kırsal alanda yaşayarak tarımla ilgisini sürdürmektedir.

Küba’da 1959 yılında, pek de demokratik olmayan bir şekilde yapılan Tarım reformu ile devlet en büyük toprak sahibi haline gelmiştir. Bu tarihten sonra Küba’da “Ulusal Tarım Reform Enstitüsü (INRA)” kurulmuş, bu enstitüler kapsamında 30 adet 400 hektardan oluşan çiftlik oluşturulmuştur.

Küba’da bu dönemde oluşturulan her bir çiftliğin bir yöneticisi ya da sahibi vardı. 1963’te ikinci Tarım devriminde orta büyüklükte özel holdingler devletleştirildi. Bu devletleştirmenin ardından da 170.000 adet küçük özel çiftlik olarak varlıklarını sürdürdüler. Ayrıca Küba’da 1985 yılına kadar 1378 tarım kooperatifi vardı.

1969’ ların ortalarında klasik kalkınma modeli olarak adlandırılan tarımsal üretim yapısı benimsendi. Modelin merkezi unsurları, Sovyetler Birliği desteğine dayanan girdi bağımlılığı, üretime büyük ölçekli yaklaşımlar ve son olarak da kırsal - kentsel göçle hızlandırılmış model yapıdır (Perez Marin ve Munos Banos, 1992). Aslında bu tarımsal modelin standart biçimleri, Karaipler bölgesinde ve üçüncü dünyada asrın ilk yarısında yavaş yavaş benimsenmiştir. (Enriquez:2000)

1990’larda Küba tarımı dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Devlet çiftliklerinin tarımsal kalkınma için revize edilmesiyle yüksek teknoloji ihraç teşviklerine ağırlık verilmeye başlanmıştır. 1990 – 1998 döneminde Küba’nın Tarım Bakanlığı (MINAGRI), Tarımsal üretim kooperatifleri (CPA) ve küçük çiftçiler derneği (ANAP) gibi politika yapımcıları ile görüşmeye başladılar (Enriquez: 2000).

Şeker kamışı Küba’nın en önemli ihraç ürünüdür ve daha çok Ada’nın Doğu’sundaki tarlalardan elde edilir. Hükümet şeker üretimini ve fiyatları düzenlemektedir.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Küba, Rusya ile şeker karşılığında mazot, petrol, yedek parça, gübre almak üzere 1992 yılında ticaret anlaşması imzalamıştır.

Küba'nın diğer ekonomik kaynakları; kobalt, nikel, demir cevheri, bakır, manganez, tuz, kereste ve silikondur. Belli başlı döviz kaynakları : turizm, şeker, nikel, deniz ürünleri ve tütündür. Nüfusu 11 milyondur ve yıllık nüfus artış hızı % 0.4' tür. Küba halkının % 60'ı 1959 Devriminden sonra doğmuştur ve ortalama yaş 23'tür. Okuma - yazma oranı % 95'den fazladır. Toprakların % 60'ı tarım alanıdır. Küba topraklarının % 40'ı şeker kamışına, % 11'i sebze üretimine ayrılmıştır.

1970 ve 80'ler boyunca sağlık ve eğitimde ilerlemelere rağmen Küba Ekonomisi 1989'da Sovyet Rusya Ekonomisinin çöküşünden etkilendi. Küba dünya'da biyolojik gübre kullanımında öncü durumundadır. Aynı zamanda geniş bakteriyel hastalıklar için ilaç ve bitkisel ilaç üretir. 200'ü aşkın biyoteknoloji merkezi tarımsal kooperatiflerde yerleşiktir. Alternatif tarımsal yaklaşım kırsal toplumlara canlandırarak kentlere kırsal göçü hızlandırmıştır (www.new-agri.co.uk).

Küba'lı bilim adamları 1980'ler boyunca tarımda alternatif teknikler geliştirmişlerdir. Ancak bu teknikler uygulanmamıştır. Ayrıca kimyasal tarımdan organik tarıma geçiş için toprağın verimliliğini yeniden kazanması 3 - 5 yıl almıştır.

Alternatif çiftçilik metotları Küba'yı tek başına tarımsal çöküşten kurtaramamıştır. 1980 öncesi dev Sovyet devlet çiftlikleri ülkenin tarımsal toprağının % 80'ini kontrol etmiştir. Bugün Havana tek başına 26.000 kent bahçesine sahiptir ve gıda tüketiminin %30'unu sağlar (World Resource:2000-2001: 3).

Günümüzde ise Kübalı bilim adamları özellikle Meksika, Bolivya, Brezilya, Laos ve diğer ülkelerle bio – teknoloji alanında işbirliğine gitmektedirler (World Resource: 2000 - 2001: 4).

Küba'nın tarımdaki başarısı kentsel tarımı kurmaya ve tarımsal sübvansiyonlara dayanmaktadır. Küba nüfusunun hemen hemen % 20'si kentlerdedir. Bahçeler toplu ya da bireysel olarak işlenir. Bahçeler devlet sahipliğinde küçük parseller halindedir. Birkaç metre kareden birkaç hektara kadar büyük olabilir. Ailelerin ihtiyaçlarına göre toprağa göre ürün seçilir (www.photius.com/wfb1999/Cuba).

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Küba'da devlet Ekonomide birincil rol oynar ve ticareti yönlendirir. Hükümet, teşvikleri arttırarak gıda, tüketim malları ve hizmet açıklarını azaltmak için çeşitli reformlar yapmıştır.

1994 Ekim'inde liberal tarımsal piyasalara girilmiştir. Devlet ve özel çiftçiler, kısıtlanmamış fiyatlarla kotayı aşan üretim ve satış yapmışlardır. Bunun sonucunda kara borsanın fiyatlar genel düzeyindeki etkisini düşürmüşlerdir. Hükümetin karsız girişimlerdeki sübvansiyonları azaltma girişimleri ve para arzını kısıması, Küba Pezosunun 1994 yılı yazında 120 düzeyinde olan paritesini 1998 yılı sonunda 21' e kadar düşürmüştür. Daha sonraki zamanlarda da GSYİH (GDP) büyümesi düşmüştür. Küba Ekonomisi önce % 0.7 büyüme, sonra % 2.5, sonra %7.8 büyümüş ve 1998'de % 2.5 büyüme kaydedilmiştir. Dünya nikel ve şeker fiyatlarının düşmesi sonucunda İhracat kazançları 1998 de % 22 kadar düşmüştür. İthalat harcamaları da petrol ürünlerinin dünya fiyatlarının % 15 ucuzlamasıyla düşmüştür (www.photius.com/wfb1999/Cuba). Küba cari ekonomik krize karşı, küresel dünyaya ekonomisini açarak ve daha fazla ticarete yaparak karşılık vermiştir.

Küba bugün OECD istatistiklerinde, 2001 yılında kişi başına geliri 746 – 2975 Dolar arasında değişen orta gelirli ülkeler grubunda Türkiye ile birlikte yer almaktadır (www.oecd.org).

Küba Ekonomisinin Çöküşü

Küba'nın geçmiş ekonomi tarihi iki önemli olayın böldüğü 3 döneme ayrılabilir. Bu olaylar 1959'da ki Komünist Devrim ve 1989'da Doğu Avrupa'nın merkezi planlı ekonomilerinin çöküşüyle son bulan Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıdır. (1991)

Devrim öncesi dönemde Küba' nın kaynakları birkaç elde yoğunlaşmıştır. Toprakların %70'inden fazlası bizzat toprak sahiplerinin % 8'i tarafından, %25'i ABD'li sahipleri tarafından kontrol ediliyordu. ABD'li yatırımcılar gruplara ayrılmıştı.

Tarımda bir çok büyük ABD firması şeker, dana ve tütün konusunda yatırımlar yapmıştır. Bu alanda Küba ve ABD'li şeker ekonomileri sıkı bir şekilde kaynaşmıştır. Bu dönemde Küba' nın şeker ihracatının yarısı ABD'ye gidiyordu. ABD de şeker ithalatının 1/3'ünü Küba'dan sağlıyordu.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Castro'nun Devrimi, kaynakların konsantrasyonunu bozdu, ABD ile ilişkiler bozuldu ve ekonomiyi devletleştirdi. ABD'nin Küba ile diplomatik ilişkileri 1961'de bozulmuş ve ABD, Küba'ya 1962'de ticari ve finansal ambargo uygulamıştır. Ambargo 1992'de "Küba Demokrasi Kanunu" ve 1996'da "Küba Özgürlük ve Demokratik Dayanışma Kanunu" ile gerginleştirilmiştir (Helms - Burton).

Bu mevzuata göre eğer diğer ülkelerin gemileri Küba'da dururlarsa cezalandırılıyordu. 1996 Kanunu ABD şirketlerinin 3. ülkedeki şubeleri ile ticareti sınırlıyordu. Başkanın, Küba ile ticareti üzerine yaptırım uyguladığı gibi 3. Ülkelerle ticareti içinde uygulanıyordu.

Aynı zamanda devrimi takiben Küba'nın şeker bağımlı ekonomisi Sovyet merkezi ve Doğu Avrupa piyasalarında Sovyet ekonomik yardımına bağımlı hale gelmiştir.

Sovyetler Birliği, ham petrolü ve rafine ürünlerini piyasa fiyatlarının altındaki değerlerle Küba'nın nispeten yüksek fiyatlı şekeri ile takas ediyordu (1986'da Pound başına 51 Cent, dünya fiyatlarının 6 Cent altında). Küba şeker üretimi 1960, 1970 ve 1980'lerde 4 tondan 8 tona çıkmıştır.

Sovyet Yardımı, o dönemde ABD Ambargosunun olumsuz etkilerini bastırmaya çalışmıştır ve bazen bu yardım Küba milli gelirinin ¼'üne kadar ulaşmıştır. 1989'da Doğu Avrupa Merkezi planlı ekonomilerinin çöküşü ile 1991'de Sovyetler Birliği'nin çökmüş bunun sonucu da Küba belli başlı piyasalarını ve önemli dış yardım kaynaklarını kaybetmiştir. Buna dayanamayan Küba Ekonomisi de bir süre sonra çökmüştür. Bu dönemde ABD Ambargosunun tam etkisi belirgin hale gelmiştir. Ucuz Sovyet petrolünün kaybı aynı zamanda Küba enerji krizini de tetiklemiştir. Küba'nın dış ticareti % 75 azalmış ve ekonomik üretim % 50 oranında düşmüştür.

Küba'da 1994'e kadar tarımsal üretim, 1989'daki düzeyinden %54 kadar değer kaybetmiştir. Özellikle şeker ve tütün üretimi çok kötü etkilenmiştir. Gıda tüketimi de % 36 düşmüştür.

Küba'da Ekonomik Reformlar

Ernesto Che Guevera öncülüğündeki bir grup tarafından, Küba'da ekonomide üretimi teşvik etmede ve eşitsizliği gidermede maddi özendiricilerin yanında "manevi

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

özendiriciler" de önerilmiştir. Çünkü bir el işçisinin aylık kazancı teknik ve idari personelin en yüksek aylığının onda biri kadardı. Bu ücret farkını gidermek için parça başı üretime ödenen "maddi özendiriciler" 1966 yılına kadar uygulanmıştır (Grossman:1986:238)

Küba hükümeti bu ekonomik krize bir takım reform çabalarıyla karşılık vermiştir. Başlangıçta piyasa - kökenli reformlarla yabancı sermayeye izin verilmiş ve farklılaşmış ihracat programı teşvik edilmiştir. Günümüze kadar tarımda yabancı sermaye nispeten küçüktür. Birlikler narenciye, tütün, şeker ve pirinç için kurulmuştur. Ayrıca Küba büyüyen turizm endüstrisini desteklemek için ihracat dışı ürünlerinde yabancı yatırımları da teşvik etmektedir.

Tarım piyasaları Ekim 1994 yılında liberalleşmeye başlamıştır. Devlet ve özel çiftçiler kısıtlanmamış fiyatlarda kota üzerindeki üretimi satmaya başlamışlardır. Bu sayede de karaborsa fiyatlarını indirmişlerdir.

Reform çabalarından sonra GSYİH' nın büyümesiyle tüketim ve üretim iyileşme sinyalleri vermeye başlamıştır. Küba'da büyüme alanları turizm, nikel ve cevher üretimi, balıkçılık, imalat, tütün ve sebzelerdir. Küba ihracatı büyümekte ve farklılaşmaktadır (% 50'si Avrupa'ya, % 25'i Kanada'ya ve Latin Amerika'ya ve % 20'si Asya'ya).Deniz ürünleri belli başlı ihracat kaynağı haline gelmiştir.

Küba'nın Tarımsal İhracatı

Küba Ekonomisi, bilimsel ve teknik ilerleme ile birlikte öncü teknolojiler geliştirmiştir. İçerde yüksek düzeyde verimlilikle ve ithal ikamecilikle faaliyet göstermiş, aynı zamanda gıda ve tarımda kendi kendine yeterek içsel büyümeyi sağlamıştır. Dışarıda ise yeni ihracat ürünleri yaratıp uluslar arası pazarlara rekabetçi şekilde girerek yabancı sermayeyi teşvik eden bir ekonomi modeli uygulamaya başlamıştır (Alfonso:1994).

O dönemde Küba'nın beyaz un, bitkisel yağ ve diğer önemli ithal ürünleri arasındaki en önemli ürünü pirinçtir. Aynı dönemde Küba ihracatının % 90'ını tarımsal ürünler oluşturmuştur. Şeker, toplam ihracatın % 75 - 85' ini oluşturmuştur (Messina, Brown, Ross:www.utexas.edu/la/cuba).

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Küba şeker endüstrisi yabancı ülkelere sübvansede edilmiştir. 1960'a kadar ABD şeker ihtiyacının % 33'ünü Küba'dan, çıkardığı ABD Şeker Kanunu ile ithal etmiştir. Sovyetler Birliği 1960'dan 1991'e kadar düşük fiyatlı petrolünü Küba'nın yüksek fiyatlı şekerini ile takas (barter) etmiştir. Böylece 1992'ye kadar Küba şeker ekonomisi garantili piyasalarda primli fiyatlarla korunmuştur. 1959 Devriminden sonra Küba liderliği, şeker endüstrisini ülkenin az gelişmişliği nedeniyle suçlamıştır. Hükümet şeker kamışı tarlalarını sınırlandırmış ve toprak diğer tarım alanlarına yönlendirmiştir. Bu nedenlerle Şeker Endüstrisi zarar görmüştür. Şeker üretimi 1950'deki 5.6 milyon metrik tonluk üretim hacminden 1966'da 5.2 milyon metrik tona düşmüştür. 1969 – 1970'li yıllarda ise Küba liderliği şekerin ekonominin belkemiği olacağı şeklinde bir politika değişikliği bildirilmiştir. Bu değişiklikten sonra şeker üretimi 1970'te yıllık 6.4 milyon metrik ton, 1980'de 7.7 milyon metrik tonla sınırlandırılmıştır.

Sovyet desteğinin kalkmasından sonra şeker üretimi 1989'da 8.1 milyon metrik tondan 1993'de 4 milyon metrik tona düşmüştür. Küba'nın şeker piyasası problemi bir üretim problemidir. İhracat talebi sorun değildir. Küba şekerini genelde ithalatçı ülkede rafine edilmek üzere hammadde olarak üretir. Tarihsel olarak düşük hasat, yüksek maliyetli ve etkin yönetilmeyen bir sektördür. Üretim maliyeti 1989 – 90 yıllarında dünya fiyatlarının %90 üzerindeydi. 1996 - 97 yıllarında ise yine dünya fiyatlarının %50 - 70 üzerindeydi. Endüstri küçük ve etkin olmayan fabrikalarla karakterize edilmiştir. Şeker fabrikalarının (mill=değirmen) %90'ı 1925'lerde inşa edilmiştir. Ayrıca şeker endüstrisi döviz yokluğundan ithalatta zorlanıyordu (gübre, petrol, yedek parça ve ekipman açısından ithalata bağımlıydı).

Küba, Dünya'da ABD ve İsrail'den sonra 3. belli başlı greyfurt üreticisidir. Tütün endüstrisi döviz kazandıran beşinci sektördür. Küba tütünü kalite ve aroma açısından ünlüdür. Özellikle sigara yapımında kullanılır. Sovyet desteğinin kalkmasından sonra tütün ve puro üretimi büyük oranda düşmüştür. Girdi açıkları ve enerji iyileşmeyi kısıtlamıştır. Küba şimdi Havana purolarıyla dünya talebinin ancak ¼'ünü karşılayabilmektedir.

İspanya, Fransa ve İngiltere Küba tütün endüstrisine yatırım yapmışlardır. ABD pazarına açılmak Küba tütün ve purosuna yüksek gelirli büyük bir piyasa yaratacaktır.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

ABD' ye gıda alanında ihraç edilen ürünler pirinç, fasulye, un ve hayvansal ürünlerdir. Devrimden önce Küba'da, ABD'nin büyük canlı hayvan yatırımları vardı. ABD Hububat Konseyi (Grains Council) tahminine göre eğer ABD Ambargoyu kaldırırsa Küba yıllık 500.000 ton yemlik hububat ithal edebilme potansiyeline sahiptir. ABD'nin Küba'ya potansiyel tarım girdi ihracatı; gübre, tarımsal makine ve diğer teknolojiler ile haşere ilacıdır.

Tablo - 1 -

Küba'nın Şeker dışı tarımsal Ürünlerde üretimi (1989 – 1996, Metrik Ton olarak)

Mamul Mal	1989	1993	1994	1995	1996
Narenciye	825.655	644.446	504.491	555.353	Yok
Tütün	41.606	19.892	17.084	25.000	33.100
Pirinç	563.381	226.213	216.095	222.838	122..000
Fasulye	14.107	8.819	10.771	11.472	15.000
Dana(1000 baş)	4.920	4.583	Yok	4.632	4300
Domuz(1000 Baş)	1.292	558	587	Yok	Yok
Kümes hayvanı(1000 baş)	27.904	14.367	13.935	Yok	Yok
Yumur-Kökler	681.200	668.727	484.537	863.000	1.568.000
Patates	281.660	235.245	188.334	281.559	318.181
Sebze	610.235	329.883	322.164	360.000	470.000
Domates	25 9.955	127.757	95.876	138.590	Yok

Kaynak : Investment and Bussiness Cuba 1995-1996

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

ABD - Küba ticaretinin 1958’de % 55’ini tarımsal ürünler oluşturuyordu. Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) Raporuna göre; Küba - ABD ticaret hacmi yasaklar olmasaydı 727 milyar - 1 trilyon Dolar arasında bir potansiyele sahipti.

Tablo - 2 - Küba’nın ihracatı

Cinsi	1985		1999	
	İhracat Değeri 1000 Peso	Derece	İhracat Değeri 1000 Peso	Derece
Şeker(Hammadde)	4.441.486	1	458.210	1
Taze narenciye	46.246	2	14.926	2
Balık	39.735	3	95.267	3
Puro	21.795	4	172.115	4
İşlenmemiş Tütün	15.075	5	27.048	5
Kahve	14.667	6	15.862	6
ROM (Damıtılmış alkollü içki)	8.063	7	13.014	7
Narenciye	14.667	8	58.176	8
Bal	8.063	10	4.296	10

Kaynak: MESSİNA William A.,Agriculture İn The US İnternational Trade Commission Report

1990’lar boyunca Küba CARICOM ülkeleriyle ticaret alanında anlaşma yolları aramıştır. Küba’nın Karaip devletleri Birliği’ne (ACS =The Association of Caribbean States) tam üye olarak katılması en azından kağıt üzerinde Karaipler’ e daha sıkı bağlanmasını sağlamıştır.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

1990’ın ilk yarısında Küba tarımında önemli bir dönüşüme şahit olunmuştur. Devlet çiftliklerinden, politik ve teknolojik olarak tarıma daha uygun küçük alanlardaki üreticilerin getireceği avantaja dikkat çekilmiştir. Gıda üretiminin teşvikinde ihracat kökenli yaklaşımdan, yüksek teknolojik alanlara bir dönüşüm başlamıştır.

1989 - 1990’da COMECON’ un çökmesi ve akabinde Sovyet Rusya Ekonomisinin de çökmesi Küba’nın ithalatını önemli ölçüde düşürmüştür. Küba’nın 1959’lardaki stratejisi nüfusu beslemek için “**gıda ithalatına bağlı tarımsal ihracattı**” Bu standart kalkınma modeli olarak bilinir (Enriquez:2000). Krizden çıkmak için Fidel Castro “ alternatif tarım modelini” öne sürmüştür. Hükümet, Küba’nın kendi bilimsel deneyimini ithal teknoloji yerine kullanmanın önemine işaret etmiştir. Hükümet Küba’nın kendi bilimsel deneyimini ithal teknoloji yerine kullanmayı önererek bilim adamlarının bir gün şeker kamışından daha önemli bir şey bulacaklarına inandığını söylemiştir (Roset ve Benjamin:1993:24).

Sovyet Rusya sosyalist sistemi çökerken Küba gıda sorununu çözmek için hem gelişmiş hem de az gelişmiş dünyanın tahmin edemediği bir çözüm bulmuştur. Organik tarıma adım adım yönelen “kendi kendini besleyen” bir tarım sistemi kurmak.

Küba “ gıda üretimine” önem vermiştir. Diğer ülkeler bölgede neo - liberal seçenekleri tercih etmişler ve hangi konuda “iyi” iseler onu ihraç ederek gıda ithal etmişlerdir. Küba ise tersini yapmıştır. Kübalılar gıda güvenliğine önem vermişler ve bunun için küçük çiftçiye öncelik tanımışlardır.

Tarımda Alternatif Politikalar : Kent Bahçeleri

Küba kentlerde 7.000 civarında araziye kent bahçeleri için kiralamıştır (organopónico). Bunların 81.000 dönümü doldurulmuştur. Blok binalarının aralarında (ya da Havana’da küçülen koloni evleri arasında) pilot arazi parçaları oluşturulmuştur. Bu türde 200 civarında bahçe vardır. Havana’da buralarda üretilen meyve ve sebzelerin % 90’ı kendi halkına arz edilmektedir.

Bu bahçelerden en başarılısı: **Vivero Organopónico** isimli kent bahçesidir ve 10 yıl önce kurulmuştur. 0.7 hektarlık bölge 25 kişiyi istihdam ediyor ve sağlıklı ve düşük maliyetli gıda sağlıyor. Bu çiftlikler 1980’den beri Küba’da mevcuttur.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Küba Ekonomisi daha önce büyük oranda Sovyet Rusya'nın sübvansiyonlarına dayanıyordu. Rusya şeker kamışını 5 kat pahalı alıyor ve karşılığında Gıda ithalatının %63'ünü, narenciye ihtiyacının % 95'ini ve nikel ihtiyacının % 73'ünü Küba'dan alıyordu. Böyle bir ilişki Küba'yı aşırı derecede incinebilir duruma getirdi. Rusya çökünce de krize girdi. Ancak bugün organik tarım ve kent bahçeleri ile gıda sorunu çözümlenmiştir.

Bugün Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) rakamlarına göre Küba'da bebek ölümleri ABD'nin altındadır ve kalori olarak beslenme düzeyi artmıştır.

Bu yapı 1992' lerde Küba tarımını krize sokmuştur. Bu model 3.dünya ülkelerinde ve Karaiplerde benimsenen standart tarımsal kalkınma modelidir. Küba'da Fulgencia BATİSTA döneminin bitişiinde döviz kazançlarının % 80'inden daha azını şeker ihracatı karşılıyordu. Gıda ithalatı yaklaşık olarak ülkenin toplam ithalatının % 21.2'sini temsil ediyordu ve adanın gıda tüketiminin hemen hemen 1/3'ünü sağlıyordu.

1962'lerin ortasına kadar tarımsal farklılaşma yüksek öncelikli idi. 1962'de yaşanmaya başlayan ABD ambargosu karşısında büyüyen dış açık ve Sovyetler Birliğinin ülkenin büyüyen şeker üretimini satın alma teklifi ile şeker yeniden anahtar sektör haline geldi. Küba'nın COMECON ile ilişkileri şeker ihracatını da arttırdı ve 1980'lerin ikinci yarısında şeker hala Küba ihracatının % 75'ini temsil ediyor durumdaydı.

Gıda üretimi de artmaya başlamıştı. Bu da gıda ithalatını düşürmeye başladı. Örneğin; 1980'de Küba ithalatının toplam %17.3'ü gıdaya ayrılırken, 1989'da toplam ithalatın %12.4'ü gıda ithalatını oluşturmaya başladı.

Küba, Sovyetler Birliği'nin talep ettiği tarımsal kalkınma stratejisine benzer bir şey talep ediyordu. Bu dönem dünya genelinde “yeşil devrim” yoluyla (agrarian problem) teknolojik cevapların arandığı bir dönemdir. 1960 ve 1970'lerde şeker kamışı hasadı daha mekanikleştirilmiş ve teknolojiler modernleştirilmiştir.

BM'in ifadesine göre 1980' de Neo - liberalizm başladığından beri Latin Amerika'da fakirlik ve eşitsizlik artmıştır. 1980'de Latin Amerikalıların % 39'u fakir iken bugün % 44'ü fakirdir. Bu da 224 milyonluk toplam nüfusun 90 milyonunun en alt fakirlik aşamasında olduğunu gösterir (www.cuba.cu/gobierno).

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Globalfobi (globalophobes) Neo - liberal globalleşmeye karşı olma güdüsü haklıdır. Çünkü örneğin; ABD ile Latin Amerika ülkelerinin (FTAA) altındaki entegrasyon köpekbalığı ile sardalyalar arasındaki entegrasyondan farksızdır. FTAA' nın arkasındaki düşünce emperyalizmdir. Çünkü ABD ile Karaip ve Latin Amerika ülkelerini entegre etmeyi amaçlamaktadır (Martinez:2001).

GSYİH açısından 10 kat büyük bir ABD, ekonomileri çatırdayan, borçlu ve az gelişmiş bu ülkeleri yutabilir. 20 yıl önce Latin Amerika'da ekonomik entegrasyon öncelikle iç pazarı korumak ve ABD sermayesinden korunmak amacıyla kullanılıyordu. Bugün ise entegrasyon iç pazarı korumaktan çok dünya ticaretine katılmak, sermaye akımlarına açılmak ve iç pazarı engelleyen engelleri kaldırmak amacıyla kullanılıyor.

Küba'da Yabancı Sermaye Gelişmeleri

Yabancı sermaye gelişmelerine baktığımızda Küba'nın yabancı yatırımları ülkeye çekme çabalarının tarımda ve özellikle narenciye üretimi ve pazarlaması üzerinde odaklandığını görürüz. Narenciye alanına odaklanma sebebi ise 1989'daki COMECON'un çöküşü ve Rusya'nın dağılması ile Doğu Avrupa pazarlarının kaybedilmesinden en çok zararı narenciye sektörünün görmüş ve Pazarın daralmış olmasıdır.

1989 yılından itibaren Küba hükümeti ülkeyi yabancı sermayeye açma çabalarına girişmiştir. Ondan önce Küba, Doğu Avrupa ve Sovyet Rusya'dan sınırlı teknik ve ekonomik yardım alıyordu. 1995'te turizm, şeker, tekstil, tütün, nikel, gemi yapımı ve eczacılık gibi konularda % 100'lük yabancı sahiplik temeline dayalı olarak yabancı sermaye teşvik edilmiştir.

1994 sonrasında yabancı sermayeyi teşvik mevzuatı sayesinde 36 ülkeden 26 sektöre 176 adet yabancı ortaklık, geldi. Toplam yabancı firma sayısı 400 civarında idi (Alfonso:2000:36).1985'te toplam OECD ülkelerinden sadece 200.000 Dolarlık direkt yabancı sermaye geliyordu. 1998'de yıllık direkt yabancı sermaye girişleri 15.2 milyon dolara ulaşmıştır. 1998'de 50 farklı ülkeden 322 joint Venture vardı. 2000'de yabancı sermaye 9 milyon dolar civarında, 2003'te 11 milyon dolar civarında gerçekleşmiştir.

İlk yabancı sermaye yatırımı anlaşması İsrail'in BM Corporation şirketi ile yapılmıştır. BM 1990'da Küba'nın bir uluslararası Ekonomik Birliği Union de Citricos -ki

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

sonra adı NCC (National Citrus Corporation) olacak olan, “Ulusal Narenciye Birliği ile anlaşma imzaladı. Birliğin amacı ; narenciye üretimini arttırmaktı. 38.750 hektarlık Jaquey Grande’de bir arazide üretime başladılar. 1992’de Ingelco S.A. isimli Şili’li bir firma NCC ile 30 milyon litre narenciye suyu üretmek için aynı yerde anlaşmıştır.

ABD Ve IMF İlişkileri

Küba, IMF’nin kurucu üyelerindendir. Küba 14 Mart 1946’da resmen IMF’ye üye olmuştur.Küba’nın kotası 50 milyon Dolardı. Diğerleri, örneğin Yeni Zelanda, Norveç ve Şili’de benzer kotalar imzaladılar. Yunanistan’ın ise kotası 40 milyon dolardır.

Küba IMF’nin aralık 1953’te madde VIII’deki kurların konvertibilitesi koşulunu kabul etmiştir. IMF’ye üye olmayan; ancak BM üyesi olan ülkeler günümüzde: Brunei Sultanlığı, Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Küba, Lichtenstein, Kuzey Kore ve Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyetidir (Pujol:2006).

ABD - Küba ilişkilerine gelince; 1959 öncesinde ABD Küba’nın önemli bir ticaret ortağı idi. Önceleri iki ülke ticari ilişkileri bir çok kişinin sandığından daha dinamikti. Örneğin 1930’da ABD Küba’nın toplam ithalatının yarısını karşılıyordu. Küba’nın diğer önemli ticaret ortağı II. Dünya Savaşına kadar Avrupa idi. Küba ithalatında 1930 - 40’lı yıllarda tarımsal ve gıda ithalatı, toplam ithalat içinde % 25 -30’luk payı korudu. ABD - Küba ticari ilişkileri yeniden canlandı. Mallar; şeker, narenciye, sebze, tropikal meyve ve balıklardır. Eğer ABD - Küba ticari ilişkileri gelişirse Küba, ABD tarımı ve gıda ithalatı için potansiyel kaynak haline gelecektir. Aynı zamanda ABD yatırımlarının ve ABD ihracatının varış yeri haline de gelecektir. Bunun akabinde de ABD’li üreticiler için rakip hale gelecek ve ABD’li turistler için cazibe merkezi olacaktır (Economic Research Service/USDA, Agricultural Outlook, October 1998

ABD Bush Yönetimi Ekim 2003’te, Küba’nın özgürlüğü ve demokrasiye geçiş için bir komisyon kurdu. Komisyon Küba’nın sosyalizmden demokrasiye geçişine yardım etmeyi planlıyordu. Komisyon beş çalışma grubundan oluşuyordu. Bu çalışma grupları: 1- temel insan gereksinimlerini karşılamak, 2- demokratik kurumlar kurmak, 3- insan haklarını geliştirmek, 4- adalet ve uzlaşma sağlamak gibi amaçlar taşıyordu. Ayrıca Mayıs 2004’te Bush Cuba Yıyım Kurumu Radio and TV Martıo yayınları ve demokrasiye geçişi

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

hazırlamak için ek destek olarak 59 milyon dolar ayırdı (Sullivan:2005:www.digital-library.unt.edu/govdocs/crs/data/2005/up)

Sonuç

Yirmibirinci yüzyıla ekonomik, sosyo - kültürel, politik açıdan damgasını vuran olgu hiç kuşkusuz ki küreselleşmedir. Küreselleşme olgusu çoğu otoritelere göre tüm dünyada pek çok parametreye önemli katma değer sağlamıştır. Öte yandan birçok görüşe göre de gelişmiş ülkelerin dünya üzerindeki hegemonyasını arttırmaya hizmet etmekten öteye gidememiştir.

Küreselleşme beraberinde dünyaya pek çok uluslararası mali, ekonomik ve siyasi kurumları kazandırmakla birlikte, çeşitli entegrasyonların hayat bulmasına da yardımcı olmuştur. Bu kurumlar (IMF Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği v.b.) kapsadıkları alan ve ilgili oldukları parametreler için dünyada ortak politika ve standartlar sağlamaya yönelik amaçlarla kurulmuşlardır. Söz konusu kurumlar ve entegrasyonlar faaliyetlerini yürütürken supranasyonel (uluslarüstü) yetkilerle hareket etmektedir. Dolayısıyla üye veya taraf ülkeler politikalarını ilgili kurumlara üyeliklerini göz önüne alarak hazırlamaktadırlar. Bu da ülkelerin özellikle sosyo – ekonomik politikalarının fonksiyonelliğini etkilemektedir. Bu etkileşim daha çok IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların politikalarına bağımlılık şeklinde göze çarpmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası Politikalarına (doğrudan gelir desteği v.s.) körü körüne bağlı kalmadan da ulusal özelliklerine göre bazı sistemleri ve kendine özgü ekonomi politikaları uygulayabilen ve bunda da başarılı olabilen ülkelerin de olabileceğini göstermek açısından Küba örneğini vermek istedik. Demek ki, küresel dünyada da küresel dünyaya çok fazla ters düşmeden bağımsız ve "nevi şahsına münhasır (sui generis)" politikalar uygulanabiliyor ve başarılı olunabiliyor.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

KAYNAKÇA

ALFONSO ,Haroldo Dillo The Cuban Experiment: Economic Reform Social Restructuring and Politics, Latin American Perspectives, Issue 110, Vol.27, No.1, January 2000

ALFONSO ,Haroldo Dillo, Between Utopia and the World Market, Latin American Perspectives, Issue : 83, Vol.21, No.4, Fall 1994

ALVAREZ Jose , Rationed Products and Something Else : Food Availability and Distribution in 2000 Cuba

AYDIN Ceren , Dünya Ticaret Örgütü Tarım Müzakereleri, AB ve Türkiye'nin Pozisyonları, AB Genel Sekreterliği, Ticari İşler Genel Sekreter Yardımcılığı, Ankara, Mayıs 2004

BUNCOMBE Andrew , “Cuba's Agricultural Revolution an Example to the world”, **The Independent** , 13 August 2006

Cuba's Agriculture = Collapse Economic Reform **Economic Research Service /USDA , Agricultural Outlook ,October 1998**

Crs Report For Congress , www.digital-library.uunt.edu/govdocs/crs/data/2005/upl-meta-crs-8447

[www.cuba.cu/gobierno\(documentos\)](http://www.cuba.cu/gobierno(documentos)) 2001

www.photius.com/wfb1999/Cuba

www.geographic.org, 1999, Cuba Economy

www.nationsencyclopedia.com/Americas/Cuba-Agriculture.html

www.new-agri.co.uk

Economic Research Service /USDA , Agricultural Outlook ,October 1998

ENRIQUEZ Laura J. , CUBA's New Agricultural Revolution The Transformation of Food group Production in Contemporary Cuba, Development Report, No:14, May 2000

GROSSMAN Gregory , Ekonomik Sistemler , Çevirenler: Berker YAMAN, Nesrin Peker NAS, Okan Yayınları, İstanbul ,1986

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

MARTINEZ Oswaldas ,Cuba Stance On The FTAA ,April 20,2001

MESSİNA William A.,Agriculture In The US International Trade Commission Report

MESSİNA William A.,BROWN Richard N.,ROSS James E., and ALVAREZ Jose,”Cuban Non-Sugarcan Agricultural Trade Patterns : Historical Perspectives and Future Prospects”,www.utexas.edu/la/cuba/asce/Cuba7/Messina.pdf

PUERTA Ricardo A.,ALVAREZ jose , Organization and performance of Cuban Agriculture at the different levels of state intervention,www.lanic.utexas.edu/La/cb/cuba3/puerta.htm

PUJOL Joaquin P.,Memmbership Requqirements in the IMF : Possible Implication for Cuba,www.lanic.utexas.edu/la/cb/cubal/pujol.html

Sullivan Mark P.,: Cuba After Fidel Castro,www.digital-library.unt.edu/govdocs/crs/data/2005/up)

World Resources 2000-2001, Chapter 3 ,Cuba’s Agricultural Revolution = A Return to Oxen and Organics